

A Magyar Természetvédők Szövetsége javaslatai Magyarország Megújuló Energiahordozó Cselekvési Tervével kapcsolatban

Cím

1091 Budapest,
Üllői út 91/b

Levelezési cím:

1450 Budapest,
Pf. 123

Telefon/Fax

(1) 216-7297
(1) 216-7295

A Magyar Természetvédők Szövetsége hazánk egyik legnagyobb környezetvédő hálózata, 110 tagszervezete által Magyarország minden megyéjében tevékenykedik. A Szövetség több mint 25 éve foglalkozik környezetpolitikával, 10 éve foglalkozik a fejlesztéspolitika kérdéseivel, tagja az az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak, valamint az UMFT és UMVP monitoring bizottságainak is.

A Szövetség egyik kiemelt programjai közé tartozik az éghajlatvédelem és energiapolitika, valamint az biomassza és agroüzemanyagok kérdése. Fő kezdeményezői voltunk az Országgyűlés elé 2010. elején benyújtott éghajlatvédelmi törvénynek is.

Mindezek miatt fontos számunkra az a Megújuló Energiahordozó Cselekvési Terv véleményezése.

Véleményünk két részből áll: egyrészt cselekvési terv elkészítésének a folyamatával, másrészt a tartalmi kérdésekkel kapcsolatosan fejtjük álláspontunkat.

A) A folyamatról:

A Megújuló Energiahordozó Cselekvési Tervhez nem készült stratégiai környezeti vizsgálat, amely mind a hazai, mind az EU jogszabályok szerint kötelező egy ilyen tervre. Ez bizonytalanná teszi a cselekvési terv intézkedései környezeti megalapozottságát.

A fentiek miatt javasoljuk, hogy a kormány végeztesse el az stratégiai környezeti vizsgálat és széleskörűen vitassa meg a társadalom érdekelt csoportjaival. Az stratégiai környezeti vizsgálat eredménye alapján vizsgálják felül a nemzeti cselekvési tervet. A Magyar Természetvédők Szövetsége szeretne aktívan részt venni a stratégiai környezeti vizsgálat folyamatában.

B) Tartalmi észrevételek:

Az energiaárak várható emelkedéséhez az olajhozam-csúcs, és 2015-től a kitermelés gyors csökkenése, az olaj nem energetikai célú felhasználásának keresletnövekedése, valamint a nem hagyományos olajfélések kitermelésébe történő alacsony befektetések nagymértékben hozzájárulnak majd. Ezt javasoljuk figyelembe venni.

Javasoljuk, hogy az anyag együtt kezelje az energiatakarékosság, hatékonyságnövelés és alternatív energiaforrásokkal történő helyettesítés kérdését.

Noha a bevezetőből úgy tűnik, hogy a szerzők szükségét látnák a hagyományos energiahordozókra épített gazdasági modell felváltását egy alternatív gazdasági modellel, és hogy „*egy fenntartható jövőt megalapozó gazdasági modellben az energiatakarékosság, az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások fokozott felhasználása és a saját erőforrások előtérbe helyezése meghatározó jelentőséggel bírnak*”, a teljes anyagban nem látjuk ennek megvalósulását.

Erre utal az is, hogy 2020-ra az energiateljesítmény jelentős növekedésével számolnak, a várható energiapályát a GDP-előrejelzés alapján határozták meg.

„A teljes összenergia fogyasztási pálya meghatározására számos bel- és külföldi kutatóműhely készített prognózisokat. A részben eltérő metodikai, számítási megközelítések és alapparaméterek miatt, ezek eltérő értékeket jeleznek előre (...) Ezért a 2020. évre becsült energiapálya meghatározása során – szakmai konszenzus hiányában – célszerű egy, az energiateljesítménnyel párhuzamosan változó tényező változásából kiindulni. Ilyen az

Online

info@mtvsz.hu
www.mtvsz.hu

A szövetség

adószáma:

19014654-2-43

energiafogyasztással párhuzamosan változó, annak mértékét meghatározó tényező a GDP várható alakulása. Ezért a várható energiapályát a GDP előrejelzés alapján határoztuk meg."

Noha a szerzők azt írják, hogy "[a]mint az 1. sz. ábra is szemlélteti, az energiafogyasztás nagymértékben korrelál a GDP változással", az ábra alapos tanulmányozása alapján is kiderül, hogy ilyen korreláció nem állítható fel egyértelműen. 1993 és 2004 között az energiafogyasztás lényegében stagnált, miközben a GDP mintegy 40%-kal nőtt, 2005-2008 között szintén nőtt a GDP, miközben az energiafogyasztás inkább stagnált/csökkent. 1980-83 között is nőtt a GDP, miközben az energiafelhasználás stagnált/kismértékben csökkent. Bár tudunk találni olyan éveket, amikor a GDP-vel együtt az energiafelhasználás is nőtt, de összességében az ábrán látható 29 éves időszak több mint felére nem érvényes az az összefüggés.

(Megjegyezzünk, hogy az NCST előző, szeptemberi változatában még egy kicsit részletesebben volt szó a GDP és energiafelhasználás kérdéseiről. Ott még az szerepelt, hogy 1% GDP növekedés 0,35-0,45% összenergiaigény növekedést jelent, ill. évi 3% GDP növekedéshez 1-1,15% energiaigény-növekedés szerepelt – ez koránt sem párhuzamos változás, miként azt a jelenlegi szöveg sejtetni próbálja. A mostani változatban a BAU pálya esetén 3% GDP változáshoz 0,9% energiaigény-növekedés társulhat. Arra viszont semmiféle utalás nincs, hogy miért pont a 0,9%?)

Mindezek fényében, véleményünk szerint elfogadhatatlan az egész megújuló energia cselekvési tervet egy meglehetősen bizonytalan tényezőre alapozni. Megjegyzendő még emellett, hogy a GDP mint mutató használatát is egyre több kritika érte az elmúlt években. (<http://www.beyond-gdp.eu/>)

Öröndetes, hogy a korábbi 1290 PJ BAU pálya helyett már csak 1255 PJ szerepel a cselekvési tervben, és az energiahatékonysági referencia forgatókönyv alapján is alacsonyabb szám, 1175 PJ, s ennek alapján az energiatakarékossági programok hatására a korábbi 1160 PJ helyett már csak 1130 PJ-ra prognosztizálják a várható összes primer energiafelhasználást. Összességében viszont ez azt jelentené, hogy a 2009-es szinthez képest abszolút értékben közel 10%-kal növekedne az energiafelhasználás.

Az Unió klíma-energia csomagja 20%-os hatékonyságnövekedést irányoz elő 2020-ig. Noha a szövegben szerepel az erre való hivatkozás, az anyagban mégis csupán 10%-os energiahatékonyság növekedéssel számolnak (a BAU forgatókönyvhöz viszonyítva). Összességében viszont teljes energiafelhasználás csökkentésére lenne szükség – ilyen esetben a megújulókkal való helyettesítés is könnyebb lenne, hiszen ugyanolyan részarány eléréséhez kevesebb megújuló energiaforrásra lenne szükség.

Az anyag a 15. oldalon tárgyalja a 2020. évre várható bruttó végső energiafelhasználást. Mivel a számok a szeptemberi változathoz képes lényegében nem változtak, egyértelműnek tűnik, hogy a várható átalakítási veszteség a tervezett végeredményből lett utólag levezetve, nem pedig a környezeti-társadalmi-gazdasági körülmények és lehetőségek és a technikai realitások figyelembe vételével. Hasonlóképpen, a 16. oldalon szereplő táblázat alapján - figyelembe véve az NCST szeptemberi változatában szereplő értékeket – is egyértelmű, hogy az egyes prognosztizált értékek alapvetően a bruttó végső felhasználásból lettek levezetve, nem pedig a környezeti-társadalmi-gazdasági körülmények és lehetőségek reális figyelembe vételével. ("Gombhoz a kabátot.")

Az egyes ágazatokban 2020-ra tervezett energiaigényt bemutató, a 16. oldalon szereplő táblázattal kapcsolatban az alábbi kérdések merülnek fel:

- Mi indokolja, hogy 2005 és 2008 között 75 PJ-lal (15%), majd 2008-2009 között további 72 PJ-lal csökkent a fűtés-hűtés, ehhez képest a BAU forgatókönyvben 2009-hez képest 115 PJ növekedés szerepel, de még 2008-hoz képest is 41 PJ növekedéssel számol a prognózis?

- Indokolható-e, hogy egy várhatóan energia- és erőforrás-ínséges jövőben a villamosenergia-felhasználás a 2009-es szinthez képest 41 PJ-lal (BAU) ill. 35 PJ-lal (kieg. energiatakarékosság. figyelembe vételével) vagyis 28%-kal ill. 24%-kal növekednek (illetve 2008-hoz viszonyítva 33 PJ-lal ill. 27 PJ-lal - ami 21% ill. 17%-os növekedés)? Főleg, ha figyelembe vesszük a várhatóan növekvő nyersanyag- és energia árakat, a technológia fejlődését, az energiatakarékos izzók és egyéb berendezések globális elterjedését.

- Indokolható-e, hogy egy várhatóan energia- és erőforrás-ínséges jövőben a közlekedés energiafelhasználása a 2008-as szinthez képest 44 PJ-lal (BAU) ill. 38 PJ-lal (kieg. energiatakarékosság. figyelembe vételével) vagyis 22,4%-kal ill. 14,2%-kal növekednek? Főleg, ha

figyelembe vesszük a várhatóan növekvő kőolaj árakat. Itt jelentős csökkentésre lenne szükség egyrészt a közösségi közlekedés fejlesztésével és összehangolásával, a kerékpáros közlekedés fejlesztésével, a közlekedési és szállítási igény csökkentésével, az üzemanyaghatékonyság növelésével. Ebben az esetben az EU-célkitűzések (a 10% megújuló arány a közlekedésben) könnyebben elérhetőek lennének, ha csökkenne a közlekedés energiafelhasználása.

A 2. ábra és a 2. táblázat is világosan mutatja, már 2005 és 2008. közötti is jelentős mértékben csökkent (ha a 2005. és 2009. közötti időszakot nézzük, akkor még nagyobb mértékben!) a bruttó végső energiafelhasználás - ismét csak fel kell tennünk a kérdést, hogy mi indokolja, hogy a bruttó ilyen mértékben növekedjen?

Örömmel láttuk, hogy az anyag legújabb változata bizonyos mértékig már foglalkozik az elméleti potenciálokkal illetve egyes korlátozó tényezőkkel, de ez a rész (3.2 Ágazati célkitűzések, ütemtervek) meglehetősen hiányos. Noha a 3. táblázatban a bioüzemanyagoknál utalás van fenntarthatósági potenciál ill. technikai korlátok létezésére, mindez nincs számszerűsítve, noha az Európai Környezetvédelmi Ügynökség egy korábbi tanulmánya számszerűsíti a magyarországi „környezetbarát energetikai biomassza potenciált”, melyre Kohlheb-Porteleki-Szabó, 2008 is hivatkozik.

Noha örömmel látjuk, hogy a nemzeti cselekvési terv a szeptemberi változathoz képest kisebb mértékben szerepelteti a szilárd biomasszát a célkitűzések között, de még mindig a legkisebb elméleti potenciállal rendelkező biomasszát (beleértve a bioüzemanyagokat) teszi a hasznosítás középpontjába, és túldimenzionálja az ebben rejlő lehetőségeket. Ezzel szemben a legjelentősebb elméleti potenciállal rendelkező napenergiát marginálisan kezeli.

Az elméleti és technikai potenciálok jelenlegi állapota világosan rámutat arra, hogy mely területeken kell ismereteinket fejleszteni, és az innovációt támogatni.

A tervezet a megújuló energiaforrásokkal foglalkozik, de nem tesz azok között különbséget. Ez indokolt lenne, hiszen pontosan a preferált biomassza, illetve földhő megújulása korlátozott, és a megújulásukat csak fenntartható használatuk biztosíthatja.

Javasoljuk a helyes szintre hűteni a várakozásokat a biomassza felhasználással kapcsolatban. (Megjegyzés: jelen anyagban biomassza alatt az eredeti tudományos értelemben vett biomassza definíciót használjuk, amelybe egyaránt beletartoznak az agroüzemanyagok /bioetanol, biodízel/, a biogáz és a szilárd biomassza is, hiszen mindegyik biomassza eredetű energiaforrás.)

Egyrészt, mert ökológiai okokból elfogadhatatlan. Jelenleg a teljes nettó produkció 40,7%-a a mezőgazdasági főtermékek, illetve 12,3%-a az erdőgazdasági főtermékek révén kikerül az ökoszisztémákból, illetve a 47%-nyi melléktermék jelentős része is felhasználásra kerül. A megtermelődött nettó produkció több, mint háromnegyede kikerül a közvetlen természetes körforgásból. Ennek egyik látványos következménye, hogy a talaj képtelen a használat ütemében megújulni, sőt 15-17-szer gyorsabban degradálódik, mint újra képződik. Ez végképp nem felel meg a fenntarthatóság elveinek.

Másrészt, mert bebizonyosodott, hogy az un., agroüzemanyagok energiamérlege a teljes életciklusra vetítve nem jelent nettó energiakihozatazt, és a nekik tulajdonított közvetlen üvegházgáz megtakarítást a közvetett kibocsátások (talajművelés, konverziók, új területek művelésbe vétele, stb.) messze felülmúlják. Nem lehet elfeledkezni a globális felelősségről sem: az európai célkitűzések különösen nagy kárt okoznak a harmadik világ trópusi területein, csökkentik a biológiai sokféleséget, tönkreteszik a még maradék ökoszisztéma szolgáltatásokat, szociálisan hátrányos helyzetbe hozzák az őslakosokat.

Túlzottnak tartjuk a hazai export lehetőségeket is. Hazánkban maximum 2 millió tonna kukorica feleslegre lehetne számolni, ez azonban a hazai bekeverési arány kielégítéséhez szükséges. Másrészt az európai védővámok 2013-ban esedékes megszüntetése esetén a kukoricából megtermelt etanol, de egyetlen cukor, keményítő, vagy olajtartalmú növényi alapanyag sem lesz versenyképes a trópusi területeken megtermelt cukornáddal, vagy olajpálmával. Így gazdasági értelemben is fölösleges közpénzből egy láthatóan versenyképtelen ágazatot támogatni.

Túlzottak az elvárások a biomassza-felhasználás munkahelyteremtő képességével kapcsolatban is. Nyilvánvaló a versenyképes ár nem engedi meg a sok és főleg megfizetett munkaerő alkalmazását. Az alapanyagtermelésben, és a konverzióban is, a gépek fognak dominálni, a minél nagyobbak és hatékonyabbak, és mind ez a nagyüzemek, nagytáblák felé nyomja a szerkezetet. Ez pedig nem kívánatos, hiszen így is torz a földhasználat szerkezete.

Téves az az elképzelés is, hogy a jelenleg marginális földterületek használatba vétele segíthet a biomassza termelés felfutásában. A többnyire alacsony termőképességű földterületektől nagy produkciót csak az intenzitás növelésével, vagy még úgy sem lehet elvárni.

Mindezek értelmében azt javasoljuk, hogy a biomassza hasznosítását korlátozni kell a kommunális, mezőgazdasági, erdészeti, élelmiszeripari szerves folyékony és szilárd hulladékok hasznosítására. Ezen a téren kihasználatlanok a potenciáink, akár 90 PJ energianyeres is lehetséges lenne ezen a területen évente. Ezzel szemben a kialakított, és kialakítás alatt álló agroüzemanyag gyártó kapacitások jó háromszorosával felülmúlják a fenntartható módon biztosítható alapanyagkészleteket. A hulladékhasznosításban a biogáztermelés az egyik leginkább elfogadható opció. A szilárd tüzelőanyagok területén a fenntartható erdőgazdálkodásból származó faanyag magas hatásfokú hasznosítását lehet még elfogadni. A szilárd biomassza felhasználás terén rendkívül aggályos a lágyszárú felhasználás, támogatását és a cselekvési tervben való szerepeltetését nem javasoljuk.

Szeretnénk felhívni a figyelmet az Országos Környezetvédelmi Tanács (OKT) 2010. dec. 2-i ülésén elfogadott állásfoglalására, amelyben kitérnek arra is, hogy a biomasszák előállításának vízigénye (ún. vízlábnyoma) egy, de akár két nagyságrenddel is meghaladhatja a többi energiahordozóét (10-150 m³/GJ). A biomassza-használat fenntarthatóságának megítélésekor, energiaültetvények telepítésével kapcsolatos döntéseknél (vízkészlet-használat) ezt a körülményt feltétlenül mérlegelni kell.

Szintén emlékeztetnénk arra, hogy az OKT is túlzottnak tartja a dokumentum bioüzemanyagokkal (agroüzemanyag) kapcsolatos elvárásait. Felhívja a figyelmet, hogy az elsőgenerációs bioüzemanyagok használatával kapcsolatban egyre több tudományos aggály merül fel, és arra, hogy az uniós Megújuló Energia Útiterv a közlekedésben felhasználandó megújuló energiára általában (nem a bioüzemanyagokra) tűzött ki 10%-os célt 2020-ra. A fentiek miatt a Tanács javasolja, hogy az elsőgenerációs bioüzemanyag előállítását és felhasználását ne részesítsék támogatásban.

Mindezek fényében **javasoljuk a nemzeti cselekvési tervben szereplő biomassza ill. bioüzemanyag célkitűzések jelentős mértékű ártértékelését, valamint a bioetanol üzemek létesítésére vonatkozó KEOP pályázati konstrukció törlését, és a felszabaduló pénzek átcsoportosítását nap- és szélenergia beruházásokra.**

A 22. oldalon a 4. táblázat tartalmazza az egyes megújuló energiaforrás típusok finanszírozási jellegű állami beavatkozási területeket. Biomassza és bioüzemanyag esetén nem javasoljuk a beruházási támogatást és a zöldfinanszírozást, biomasszánál a termelési támogatást sem. Nem értjük, hogy a szélenergiánál miért nem szerepel beruházási támogatás és a zöldfinanszírozás, ha biomasszánál igen? Javasoljuk, hogy biomassza ill. bioüzemanyagok helyett inkább a szélenergia részesüljön beruházási támogatásban és zöldfinanszírozásban.

A 38. oldalon a táblázat 24. pontja a bioüzemanyagok alkalmazásának elősegítése adókedvezményekkel. **Véleményünk szerint** – tekintettel a hozzájuk kapcsolódó környezeti és társadalmi károkra - **nem szabad adókedvezményt adni a bioüzemanyagokra!**

A 39. oldalon a táblázat 25. pontja bioüzemanyagok felhasználásának növelése a felhasználói oldal bővítésével. A fent említett okok miatt javasoljuk ezt az intézkedési pontot törölni. Véleményünk szerint nem szabad támogatni bioüzemanyagos járművek beszerzését (legfeljebb biogáz esetén).

Hasonlóképpen javasoljuk a 40. oldalon szereplő 26. pont, az *Agrárenergetikai program* törlését. Véleményünk szerint nem volna szabad növelni a biomassza energetikai célú felhasználását.

A tervből hiányzik az ágazatok közötti integráció szemlélete is. Nem lehet az ágazatoktól, azok jelenlegi és megkívánt szerkezetétől elvonatkoztatni, és sterilen kezelni az energiaellátás kérdését. A tervezet pl., tudomásul veszi, hogy nőni fog a személygépkocsik száma, és nő az energiaigény és a környezet terhelése is. Nyilvánvaló, hogy a közlekedés szerkezetét kellene a megváltozó energiakínálathoz alakítani, és nem a jelenlegi szerkezetet követni. Több, alternatív erőforrást felhasználó közösségi közlekedés, a szélenergiához kapcsolt elektromos hajtású autópark fejlesztése, stb., lenne a helyes irány. Hasonlóan a mezőgazdaság szerkezeti átalakítását együtt kellene kezelni az energiakérdéssel, mint ahogyan a települések, infrastruktúrák tervezését, működtetését is.

Ehhez kapcsolódik az anyag alapvető tévedése, amely szerint a hazai gazdaság szerkezetének átalakulása már lényegében a rendszerváltás után megtörtént. Pedig a jövő lehetőségei éppen egy alacsony karbontartalmú gazdaságban keresendők, amelyre ráadásul nagyon gyorsan át kellene váltani.

Mivel a termelés és fogyasztás szerkezetének teljes átváltásában nincs célkitűzése az anyagnak, így természetesnek tekinthető, hogy a szabályozó eszközei sem irányulnak erre. Ezen a téren a javaslatunk egybeesik az éghajlatvédelmi törvényre vonatkozó javaslatainkkal, a megújuló energiaforrások csak úgy kaphatnak valós ösztönzést, ha évente csökkenő mértékű fosszilis energiaforrást (fosszilis erőforrás kvóta) irányozunk elő, illetve ha a takarékoság, hatékonyságnövelés és helyettesítés finanszírozására az állam létrehozza a visszatérülő alapot.

Készítette: Fidrich Róbert, programfelelős, fidusz@mtvsz.hu
Közreműködött: dr. Gyulai Iván, Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért

Budapest, 2010. dec. 16.

Farkas István
Ügyvezető elnök